

Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016—2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248881138>; 9. *Садула Л.М., Плукар Л.А., Серватяк У.Б.* Теоретичні аспекти управління людськими ресурсами. Економіка і управління. 2019. № 2. С. 26-31; 10. Цілі сталого розвитку. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>

1. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini / ofitsiyni sait Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/48626>; 2. Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini: sotsialno-pedahohichnyi aspekt. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=455890>; 3. Deklaratsiia «Pro zahalni zasady derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>; 4. *Lahutin V.D.* (1996). Liudyna i ekonomika: sotsioekonomika. Kyiv: Prosvita. 1996. 336 s.; 5. *Libanova E. M.* (2010). Sotsialna oriiientatsiia rynkovoi ekonomiky yak peredumova konsolidatsii uspilstva URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/27456?show=full>; 6. *Lvov D.S.* Ekonomika razvytyia. Moskva: Ekzamen, 2002. 512 s.; 7. *Parkhomenko Yu. M.* (2016). Sotsialne investuvannia v systemi zabezpechennia yakosti zhyttia naselennia. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/2391>; 8. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy “Molod Ukrainy” na 2016—2020 roky ta vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 liutoho 2016 r. № 148. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248881138>; 9. *Sadula L.M., Plukar L.A., Servatiak U.B.* Teoretychni aspekty upravlinnia liudskymy resursamy. Ekonomika i upravlinnia. 2019. № 2. S. 26-31; 10. Tsili staloho rozvytku. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>

УДК: 338.48-52:799.2(477)

О. І. Гонта, В. В. Музика

DOI: 10.36919/2312-7812.1.2020.25

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИСЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу проблем та перспектив розвитку мисливського туризму в Україні. У процесі дослідження було встановлено, що мисливський туризм як специфічний вид туризму досить стрімко розвивається в багатьох країнах світу, зокрема Угорщині, Болгарії, Чехії, Австрії, Румунії, Білорусі, Киргизстані, Таджикистані, Танзанії, Ботсвані, Канаді, Аргентині та ін. Ця сфера тісно пов'язана з діяльністю багатьох галузей, а її розвиток сприяє створенню нових робочих місць, диференціації національної економіки, раціональному використанню природних ресурсів і збільшенню кількості фінансових надходжень у державні та місцеві бюджети цих країн.

Сприятливі природні умови, різноманіття диких тварин, зручне географічне розташування та прийнятна цінова політика створюють гарні умови для потенційного розвитку мисливського туризму в Україні. Сьогодні попитом користуються мисливські тури в Західні регіони нашої держави. Ще кілька років тому досить популярними серед мисливців були тури до Харківської та Запорізької областей, а також до Криму. Проте воєнні дії на Сході України, втрата територіальної цілісності держави, а також несприятлива соціально-економічна ситуація значно зменшили кількість мисливських турів до цих регіонів. Сьогодні вітчизняний мисливський туризм являє собою поодинокі тури й тому про систематичний мисливський туризм не йдеться. На

наше переконання, успішному розвитку мисливського туризму також заважає багато проблем, характерних для мисливської галузі. Це — недосконалість нормативно-правової бази, низька чисельність мисливських видів тварин, відсутність належної інфраструктури, сервісу, супутніх послуг, недостатня кількість фахівців, недосконала маркетингова політика, і як наслідок, збитковість мисливської галузі. Вирішення цих проблем є необхідною умовою успішного розвитку мисливського туризму.

The article is devoted to the analysis of problems and prospects of the hunting tourism development in Ukraine. Within the study, it was found out that hunting tourism as a specific type of tourism is developing rapidly in many countries around the world, including Hungary, Bulgaria, the Czech Republic, Austria, Romania, Belarus, Kyrgyzstan, Tajikistan, Tanzania, Botswana, Canada, Argentina, and others. This field is closely linked to the activities of many industries, and its development contributes to the creation of new jobs, differentiation of the national economy, rational use of natural resources and increase in the amount of financial revenues to the state and local budgets of these countries.

Favorable natural conditions, diversity of wildlife, convenient geographical location and acceptable pricing policy create good conditions for the potential development of hunting tourism in Ukraine. Today, hunting tours to the Western regions of our country are in demand. A few years ago, tours to Kharkiv and Zaporizhia regions, as well as to the Crimea were quite popular among hunters. However, hostilities in eastern Ukraine, loss of territorial integrity of the state, as well as adverse social and economic situation significantly reduced the number of hunting tours to these regions. Today, domestic hunting tourism is a solitary tour, and therefore systematic hunting tourism is not discussed. We believe that successful development of this type of tourism is also hindered by many of the problems inherent in the hunting industry. These are the imperfection of the legal framework, low number of hunting animal species, lack of adequate infrastructure, services, related services, insufficient number of specialists, imperfect marketing policy and, as a consequence, loss of the hunting industry. Addressing these problems is a prerequisite for the successful development of hunting tourism.

Ключові слова: мисливське господарство, мисливський туризм, користувачі мисливських угідь, дикі тварини.

Key words: hunting industry, hunting tourism, users of hunting fields, wild animals.

Постановка проблеми. Дослідження проблем та перспектив розвитку вітчизняного мисливського туризму є актуальним, оскільки очевидна необхідність активізації цього виду туризму для збільшення фінансових надходжень до мисливських господарств. Посилення інтеграційних процесів між Україною та ЄС створює передумови для активного розвитку мисливського туризму. Цьому також сприяють природні умови, різноманіття диких тварин, зручне географічне розташування України та прийнята цінова політика.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні тенденції, проблеми та перспективи розвитку мисливського туризму в Україні є предметом дослідження багатьох вітчизняних фахівців. Зокрема, зазначені проблеми розглянуто в роботах А. Абіна [1], В. Бондаренка [2; 16], А. Волоха, А. Гузія, І. Делегана, Е. Кульчицької [6; 7], О. Мельниченка [8], Ю. Муравйова [10], І. Синякевича, Ю. Туниці, М. Ячнюк [17] та інших.

Метою статті є виявлення та аналіз найбільш вагомих проблем, які заважають активному розвитку мисливського туризму в Україні.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми.

Незважаючи на наявність публікацій із цієї теми, деякі питання залишаються недостатньо вивченими. Зокрема подальших досліджень та систематизації потребують проблемні аспекти, які стримують розвиток мисливського туризму.

Виклад основного матеріалу.

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО) внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10 %. Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю багатьох галузей, її розвиток сприяє підвищенню зайнятості, диференціації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічного довкілля, а також спонукає до гармонізації міжнародних відносин і збільшує кількість фінансових надходжень у державні та місцеві бюджети [3, с. 55–62].

Серед багатьох видів туризму останнім часом виділяють мисливський, який активно розвивається в Європі, Азії, Африці та Америці. Найпопулярнішими країнами стосовно мисливського туризму є Угорщина, Болгарія, Чехія, Австрія, Румунія, Білорусь, Киргизстан, Таджикистан, Танзанія, Ботсвана, Канада, Аргентина та інші. Організаційні моменти, індивідуальність та специфічність мисливського туризму роблять його одним із найбільш дорогих та елітних видів відпочинку [17, с. 67]. Відповідно до Закону України «Про туризм» [13] одним із видів туризму визначено мисливський, який є специфічним і являє собою поєднання відпочинку, подорожей та екстриму. Він вимагає від учасників не лише фізичної підготовки, а й певних навичок та знань.

Необхідно наголосити, що в Україні є всі умови для розвитку мисливського туризму. Нині попитом користуються західні регіони (гірські) України, де є можливість добути трофей, а також помилуватись дикою природою, спробувати національну українську кухню та відчувати колорит національних традицій. Раніше великою популярністю серед туристів-мисливців користувалися мисливські тури до Харківської та Запорізької областей на бабака, до Криму – на вальдшнепа та куріпку [1, с. 47]. Проте воєнні дії на Донбасі, втрата територіальної цілісності України, несприятлива соціально-економічна ситуація значно зменшили кількість мисливських турів до цих регіонів. Сьогодні вітчизняний мисливський туризм являє собою поодинокі тури й тому про систематичний мисливський туризм не йдеться. Крім соціально-економічних та політичних факторів, на розвиток мисливського туризму негативно впливають й інші проблеми, зокрема: недосконалість нормативно-правової бази, низька чисельність мисливських видів тварин, відсутність належної інфраструктури, сервісу та супутніх послуг, нестача кваліфікованих кадрів, недосконала маркетингова політика, і як наслідок, збитковість мисливської галузі (рис. 1).

На наше переконання, в Україні мисливській галузі не приділяється належної уваги, внаслідок чого вона є збитковою та частково перебуває в тіні. Згідно зі статтею 12 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» [12] право на полювання доступне кожному громадянину України, який досяг 18-річного віку. За цим Законом веденням мисливського господарства в Україні займаються користувачі мисливських угідь, яких наприкінці 2017 р. налічувалось понад 1077 господарств. Однак ефективність ведення мисливського господарства є дуже низькою, про що свідчать статистичні дані. Зокрема, чисельність мисливських видів тварин та їх добування в Україні є значно нижчою, ніж у сусідніх європейських країнах.

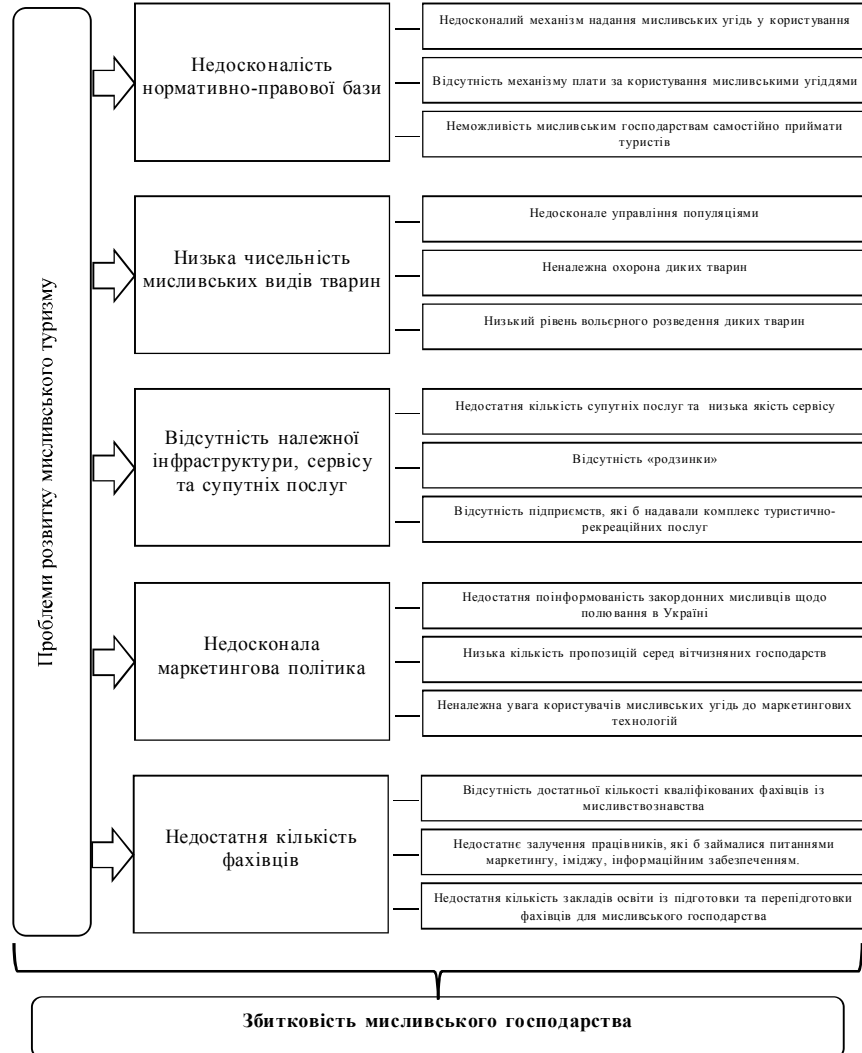

Рис. 1. Проблеми розвитку мисливського туризму в Україні

Джерело: розроблено авторами.

Кількість працівників, залучених до цієї галузі, теж значно поступається європейським показникам. Як наслідок, рівень окупності галузі мисливського господарства в Україні у 2017 р. становив лише 44,5 % [4]. Переконані, що цьому є декілька причин, зокрема: нестабільність економічного середовища, недостатня нормативно-правова база, неефективність роботи державних органів управління галуззю, браконьєрство, низький рівень культури та етики мисливців.

Для зміни ситуації необхідне реформування мисливської галузі з урахуванням успішного досвіду сусідніх держав, таких як Польща, Словаччина, Угорщина, Білорусь та інші. Досвід цих країн демонструє, що мисливство є не лише рентабельною

галузю, а й інструментом збереження навколишнього природного середовища. Ця галузь функціонує на принципах ринкових відносин і є високоприбутковою сферою національної економіки, яка поповнює державні та регіональні бюджети коштами, що надходять від оподаткування підприємств і організацій, які займаються відтворенням мисливської фауни, організацією полювання та туризму [5; 6; 10].

Недостатня кількість спеціалістів не лише стримує розвиток вітчизняної мисливської галузі, а й не дозволяє надавати якісні послуги, які пов'язані з мисливським туризмом. За останніми даними Державної служби статистики України [4], наприкінці 2017 р. облікова кількість штатних працівників, зайнятих у мисливському господарстві, налічувала 6371 особу. З них мисливствознавців 488 осіб. Для цієї галузі характерна плінність кадрів, низький рівень їх підготовки та недостатня кваліфікація (сгерів та мисливствознавців). Це негативно впливає на економічну, екологічну й соціальну ефективність ведення мисливського господарства та уповільнює розвиток мисливського туризму. На наш погляд, мисливські господарства, які розташовані неподалік великих міст чи зручних транспортних розв'язок, мають більше переваг. Їм простіше працевлаштувати творчих, креативних спеціалістів (маркетологів, таксидермістів, перекладачів), легше знайти клієнтів серед вітчизняних та іноземних туристів.

Недосконала нормативно-правова база також створює багато перешкод для активного розвитку мисливського туризму. Ми поділяємо думку вітчизняних учених, які вважають, що головною перешкодою розвитку мисливського туризму в Україні є перебування мисливських угідь у неефективних користувачів. Треба зауважити, що процедура надання мисливських угідь у користування є досить складною, бюрократизованою та корумпованою, оскільки потребує узгодження двох органів місцевого самоврядування і трьох органів державного управління. Так, мисливські угіддя надаються в користування відповідним рішенням обласної ради за поданням місцевого органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі мисливського господарства й полювання, погодженого з місцевим органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища, а також власниками, або користувачами земельних ділянок [15]. Найчастіше цей процес відбувається не на конкурентних засадах, що є одним із чинників неефективного ведення мисливського господарства.

Згідно із Законом України «Про мисливське господарство та полювання» [12] користування мисливськими угіддями є платним. Проте досі механізм оплати за користування мисливськими угіддями не розроблений, що не стимулює користувачів до пошуку шляхів підвищення його рентабельності. На нашу думку, досконалий механізм оплати за користування мисливськими угіддями міг би «відсіяти» неефективних користувачів, оптимізувати площі мисливських господарств та збільшити кількість ефективних господарів.

Успішний європейський досвід демонструє, що більшість мисливських угідь у цих країнах перебувають у користуванні громадських об'єднань — первинних мисливських колективів, які мають статус юридичної особи та самостійно ведуть господарську діяльність. В Україні також більша половина мисливських угідь перебуває в користуванні громадської мисливської організації Українського товариства мисливців і рибалок. Однак в Україні ця організація не відіграє такого значення. Первинний мисливський колектив не є юридичною особою і не бере участі у веденні мисливського господарства. Внаслідок цього великі площі угідь не мають свого господаря. У таких угіддях не

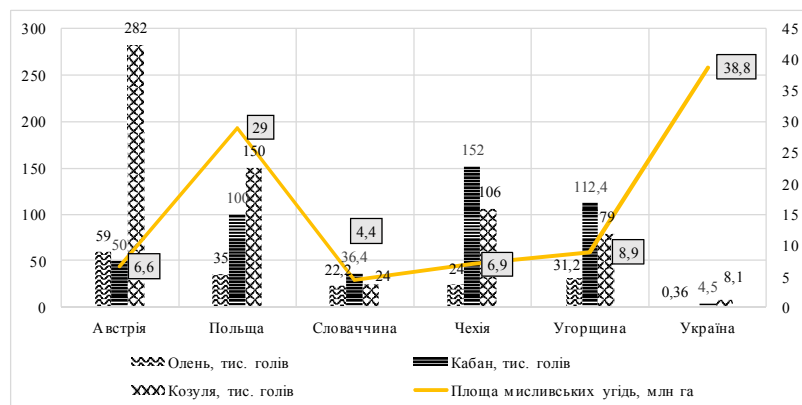
проводяться біотехнічні заходи, відсутня охорона диких тварин та контроль за дотриманням правил полювання, що є причиною катастрофічно низької чисельності диких тварин (порівняно з країнами ЄС) і, як наслідок, збитковості галузі.

Однією з ключових проблем мисливського господарства є незаконне полювання — браконьєрство. Фахівці з мисливської галузі стверджують, що браконьєрство — це хвороба нації, вседозволеність, безкарність і без серйозного ставлення держави до цієї проблеми, без широкої підтримки громадськості цю проблему не викоринити [15]. На наше переконання, збиткова робота мисливських господарств не дає змоги забезпечувати належний правопорядок у мисливських угіддях. Досвід сусідніх країн демонструє, що ефективним інструментом забезпечення охорони природних ресурсів є створення спеціалізованої охорони на регіональному або навіть загальнодержавному рівнях.

Погоджуємось із фахівцями, які також пропонують удосконалити туроператорську діяльність для створення сприятливих умов перебування іноземних мисливців в Україні. Для цього потрібно мінімізувати кількість бюрократичних процедур щодо питання прийому іноземних мисливців (дозвільна система, ветеринарна служба) та дозволити мисливським господарствам самостійно (без посередників) приймати закордонних мисливців.

Для покращення умов розвитку мисливського туризму вітчизняні вчені пропонують [14] також внести зміни до законодавчих та нормативно-правових актів про те, що мисливські трофеї, добуті в процесі полювання, мають обов'язково реєструватись у мисливському господарстві (із зазначенням місця, часу та оцінки трофея) та спеціальному трофейному листі (форма досі не розроблена).

Низька чисельність мисливських видів тварин. Треба зазначити, що важливою та необхідною умовою розвитку мисливського туризму є доведення фактичної чисельності мисливських тварин до оптимальних значень, а також наявність мисливських видів дичини із високими трофейними якостями. Незважаючи на те, що площа мисливських угідь України є найбільшою серед європейських країн, чисельність добування мисливських видів тварин є найнижчою. Особливо це стосується копитних тварин, полювання на яких і є найбільш прибутковим (рис. 2).

Рис. 2. Порівняння кількості добування копитних тварин в Україні та деяких європейських країнах

Джерело: розроблено авторами на основі [4; 10].

Погоджуємось із дослідниками [2], які зазначають, що для збільшення якості трофейних показників необхідна кропітка популяційна робота. Під час обліків та складання статистичної звітності необхідно враховувати та фіксувати популяційні характеристики тварин (статеві-вікові і просторові структури). На думку В. Бондаренка та І. Делегана, мисливський туризм необхідно базувати на комплексних наукових розробках з обов'язковою екологічною експертизою. Для цього потрібно розробити системи забезпечення відтворення високопродуктивних популяцій, переглянути терміни полювання та обмеження на нього, формувати гнучкі ціни на добування мисливських видів тварин з урахуванням міжнародного рівня вартості цього виду рекреації, створення мережі вольєрних господарств, популяризацію мисливських трофеїв, координацію досліджень на рівні Міжнародної спілки мисливських товариств [6, с. 157].

Як відомо, найпоширенішим видом полювання в Україні на копитних та хутрових тварин є загінні полювання. Більшість дослідників справедливо зауважують, що подібний спосіб полювання створює чинник неспокою не лише на об'єкти полювання, а й на решту тварин, які змушені мігрувати в малопридатні для проживання угіддя [14]. Більше того, цей спосіб не дозволяє проводити трофейну та селекційну роботу в популяціях. Погоджуємось із науковцями, які пропонують запроваджувати світові прогресивні види полювання, що вимагають від мисливця творчого підходу та знань біологічних особливостей об'єктів полювання. Такими способами можуть бути полювання на вабу, з підходу, із засідки, на переходах, із собаками різних порід та ловчими птахами тощо. Такі традиційні види полювань викликають значний інтерес не лише у вітчизняних мисливців, а й закордонних.

Важливим кроком для збільшення чисельності мисливських видів тварин є їх вольєрне розведення. Однак вітчизняні вчені справедливо зауважують, що розведення мисливських тварин у вольєрах недостатньо забезпечене нормативно-правовою базою, зокрема у частині реалізації приплоду молодих тварин, екологічних вимог та норм, що стримує розведення мисливських тварин [15]. Невисока купівельна спроможність мисливців та мисливських господарств також призводять до збитковості вольєрного розведення диких тварин.

Відомо, що тотальне вирубування лісів призводить до скорочення площ лісових угідь та руйнування екосистем, які є місцем проживання для багатьох видів тварин, у тому числі рідкісних і занесених до Червоної книги. Саме мисливські господарства мають бути зацікавленими у вирішенні проблеми вирубки лісів. За підрахунками І. Делегана, «мисливський туризм може дати такі прибутки, які на порядок перевищують вартість деревини річної лісосіки за середньоєвропейськими цінами» [6, с. 151]. Крім лісового, мисливське господарство тісно пов'язане й з водним. Висушування боліт та тотальна меліорація також завдали відчутних збитків для мисливства.

Відсутність належної інфраструктури сервісу та інших видів супутніх послуг.

Як відомо, для задоволення потреб іноземних мисливців, крім полювання, мисливське господарство має надавати й інші послуги, зокрема: послуги з проживання, харчування, оренди транспорту, мисливських собак, зброї тощо. Е. Кульчицька зауважує, що враховуючи світові тенденції, доцільно звернути увагу на створення комплексних господарств, в яких полювання слугуватиме тільки одним із видів рекреаційно-туристичних послуг [6, с. 157]. Закордонний досвід засвідчує, що підприємства, які надають туристичні послуги мисливцям, фокусують свою увагу не лише на полюванні, а й

інших послугах: проживанні, харчуванні, організації різноманітних фестивалів, ярмарок, змагань зі стрілецького спорту, риболовлі, катанні на квадроциклах та снігоходах, прогулянках на конях, показу мисливських тварин здалеку тощо. Такий підхід дає можливість підприємствам отримувати належний дохід протягом усього року (а не лише в мисливський сезон) та вирішити проблему збитковості.

Додатковим чинником підвищення ефективності роботи мисливських господарств могло б стати поєднання мисливського та екологічного туризму. Втілення концепції сталого розвитку в життя робить ці види туризму дуже перспективними, адже вони включають вивчення та покращення природного й культурного навколишнього середовища. Так, джерелом надходжень до бюджетів мисливських господарств міг би стати показ туристам цвітіння рідкісних рослин: пролісків, сон-трави, рясту, конвалії, збір ягід (ожина, суниця, малина, чорниця, горобина) та грибів. Для прикладу можемо зазначити, що близько 25 % опитаних шведських компаній, які надають мисливські послуги, взагалі не вважають себе мисливськими, оскільки мисливський туризм — це тільки один із видів туристичного продукту, який вони пропонують. Причому під час розроблення туристичного пакета послуг 85 % мисливських компаній співпрацюють з іншими компаніями, зокрема із закладами розміщення туристів, туристичними фірмами, що дає змогу залучати більшу кількість іноземних мисливців, надавати візову підтримку для іноземних громадян та інші послуги, які мисливське господарство надати не може [6, с. 156].

Особливістю вітчизняного мисливського туризму могла б бути організація різноманітних заходів, зокрема й проведення полювань з урахуванням історичних особливостей національного полювання. Проведення зазначених заходів, на наш погляд, також сприятиме відродженню національних традицій, розвитку мисливської культури та етики, а також дасть можливість створювати ефективну рекламу. Ускладнює ситуацію те, що вітчизняні мисливці мало знайомі зі способами й видами полювання, які мають багатовікові традиції. Тому для розвитку альтернативних видів полювання в Україні необхідно змінювати філософію полювання, яка значно відрізняється від європейських традицій. Серед вітчизняних мисливців переважає споживачське ставлення до мисливства, коли тварина — не трофей, а здобич (м'ясо, хутро, роги, ікла тощо). В європейських країнах полювання організовується за іншими принципами. Здобич не є основною метою полювання, головне — процес, організований із дотриманням етичних норм та традицій, що передаються з покоління в покоління. На наше переконання, перевагою мисливських угідь України є їх великі площі (у порівнянні із сусідніми європейськими країнами), які дають можливість організовувати успішне полювання на диких (а не вирощених у вольєрах) тварин.

Необхідним елементом розвитку мисливського господарства є таксидермія. Незважаючи на те, що нині ця галузь природознавства розвивається досить динамічно, існує нестача таксидермічної продукції не лише у спеціалізованих навчальних закладах [16], а й у природничих та зоологічних музеях. Варто зазначити, що для успішного розвитку мисливського господарства необхідне створення та розвиток таксидермії не лише як галузі природознавства, що розвивається на перетині зоології та музейної справи, а і як мистецтва.

Цікавим та креативним видом полювання є фотополювання, яке малорозвинене в нашій країні. У порівнянні з традиційним воно має кілька важливих переваг, зокрема,

відсутність вилучення тварин, що позитивно позначається на чисельності останніх. Безперечною перевагою такого виду є можливість його організації фактично в будь-яку пору року, незалежно від мисливського сезону, і на будь-який вид тварин (навіть на рідкісних та занесених до Червоної книги). Не потребує цей вид полювання і великих фінансових затрат, спеціальних дозволів, хоча загалом мисливський туризм є досить дорогим.

На нашу думку, необхідно розглядати таксидермічні вироби та фотоматеріали на мисливські сюжети як продукти творчості. Це дасть змогу більш ефективно організувати різні мисливські заходи: ярмарки, виставки трофеїв, сформувати гарні музейні експозиції, що дозволить вести успішну маркетингову політику.

Недостатня маркетингова політика. Науково обґрунтоване управління маркетинговими комунікаціями є дієвим інструментом розвитку мисливського туризму. Маркетингові комунікації є важливим соціально-економічним інструментом, оскільки являють собою ефективний спосіб маркетингового впливу суб'єкта господарювання як на внутрішній, так і на зовнішні ринки. Вони (маркетингові комунікації) здійснюють вплив на емоційний стан цільової аудиторії та спонукають споживачів на певні дії [11 с. 73].

Вивчаючи це питання, білоруські вчені М. Т. Насковец та М. В. Хорошун виокремили комплекс інтегрованих маркетингових комунікацій, який забезпечує поєднання інструментів та створює найбільш раціональну та ефективну форму впливу на цільові аудиторії. Інструментарій комплексу інтегрованих маркетингових комунікацій дозволяє використовувати найбільш важливі переваги кожного інструменту, а взаємодоповнення комплексного інструментарію створює додатковий синергетичний ефект інтегрованих маркетингових комунікацій [11, с. 73]. Вчені зазначають, що на сучасному етапі комплекс інтегрованих маркетингових комунікацій значно розширюється і включає в себе такі інструменти, як реклама, зв'язки з громадськістю, спонсорство і меценатство, спеціальні сувеніри, інтерактивні комунікації, бренд-менеджмент, продукт-плейсмент, прямий маркетинг та інші. Погоджуємось із дослідниками, які зауважують, що мисливським господарствам необхідно використовувати інструменти як єдиний комплекс інтегрованих маркетингових комунікацій. Це забезпечить ефективність та дасть змогу досягти необхідних результатів при менших часових та фінансових затратах. На жаль, економічний стан більшості вітчизняних мисливських господарств не дозволяє надавати належної уваги маркетинговим технологіям, що стримує розвиток мисливського туризму.

Отже, можемо зробити висновок, що сьогодні мисливський туризм динамічно розвивається в багатьох країнах світу, де він є одним із основних джерел наповнення державних та місцевих бюджетів. Специфічність цього виду туризму робить його одним із найдорожчих видів відпочинку. Треба зауважити, що мисливський туризм є перспективним напрямом розвитку й для України. Цьому сприяють природні умови, зручне географічне положення та різноманіття диких тварин. Незважаючи на це, вітчизняний мисливський туризм малорозвинений. На наше переконання, причинами цього є несприятливі соціально-економічні умови, воєнні дії та втрата територіальної цілісності України. Також успішному розвитку мисливського туризму заважає ціла низка проблем, характерних для мисливської галузі. Це — недосконалість нормативно-правової бази, низька чисельність мисливських видів тварин, відсутність належ-

ної інфраструктури, сервісу, супутніх послуг, недостатня кількість фахівців, недосконала маркетингова політика, і як наслідок, збитковість мисливської галузі. Вирішення цих проблем є необхідною умовою успішного розвитку мисливського туризму.

Таким чином, мисливський туризм може стати додатковим джерелом фінансових надходжень до мисливських господарств. Можемо погодитись із вітчизняними дослідниками, що для ефективного розвитку мисливського туризму необхідне створення комплексних господарств, для яких полювання буде не єдиним видом послуг. Це дозволить підприємствам отримувати належний дохід протягом всього року та вирішити проблему збитковості.

1. *Абін А.* Роздуми про мисливський туризм. Лісовий і мисливський журнал. 2019. № 4. С. 46–48;
2. *Бондаренко В., Різун Е.* Актуальні питання стану і ведення мисливського господарства в Україні та можливі напрямки їх вирішення. Наукові праці Лісівничої академії наук України. 2016. Вип. 14. С. 180–184;
3. *Вдовенко Н., Павленко М.* Стан та тенденції регулювання розвитку галузей морського господарства та круїзного туризму. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 3 (15). С. 55–62;
4. Ведення мисливського господарства у 2017 році. Київ: Державна служба статистики України, 2018. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/cg.htm (дата звернення: 29.01.2020);
5. *Дубовик И., Штефан Л.* Перспективы развития охотничьего туризма в республике Беларусь. Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре, спорта и туризма. Инновационные технологии в сфере туризма, гостеприимства, рекреации и экскурсоведения: материалы XIV Междунар. науч. сес. по итогам НИР за 2015 год (Минск, 21 апреля 2016 г.). Минск, 2016. С. 124–127;
6. *Кульчицька Е.* Міжнародні тенденції розвитку мисливського туризму. Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2014. Вип. 34. С. 151–159;
7. *Кульчицька Е.* Сучасний стан розвитку мисливського туризму у Львівській області. Вісник Львівського інституту економіки і туризму. 2005. № 1. С. 191–197;
8. *Мельниченко О., Шведун В.* Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Видавництво НУЦЗУ, 2017. 153 с.;
9. Мисливство в цифрах. Лісовий і мисливський журнал. 2016. № 3. С. 30–31;
10. *Муравйов Ю.* Нормативи плати за спеціальне використання лісових мисливських угідь та фауни як інструмент реалізації екологічної політики. Науковий вісник. 2004. Вип. 14.2. С. 152–157;
11. *Насковец М., Хорошун Н.* Комплексное развитие рынка туристических услуг на основе формирования инструментария интегрированных маркетинговых коммуникаций охотничьего хозяйства государственного лесохозяйственного учреждения. Труды БГТУ. 2016. № 2. С. 70–74;
12. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 № 1478-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14> (дата звернення: 20.01.2020);
13. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.01.2020);
14. Проект моделі реформування і розвитку мисливського господарства України. Жовтень 2015 / М. О. Мироненко та ін. URL: <https://www.slideshare.net/enpifleg/ss-65435331> (дата звернення: 21.01.2019);
15. *Проців О.* Аналіз законодавчої бази мисливського господарства України та обґрунтування пропозицій щодо його покращення (звіт підготовлено українською мовою з резюме англійською). Червень, 2014. URL: http://library.euneighbours.eu/sites/default/files/analysis_of_the_legislative_framework_of_hunting_industry_of_ukraine_and_development_of_improved_proposals.pdf (дата звернення: 20.01.2020);
16. *Різун Е., Бондаренко В.* Використання постійних і тимчасових музейних експозицій при підготовці фахівців лісового і мисливського господарства. Природничі музеї: роль в освіті та науці: матеріали IV Міжнародної наукової конференції / Національний науково-природничий музей НАН України; за ред. І. Загороднюка. Київ, 2015. Ч. 2. С. 143–144;
17. *Ячнюк М. О.* Розвиток мисливського

туризму в Чернівецькій області. Науковий вісник Чернівецького університету. 2010. Вип. 519-520. Географія. С. 67–69.

1. *Abin, A.* (2019). Rozdumy pro myslyvskiyi turizm [Reflections on hunting tourism]. *Lisovyi i myslyvskiyi zhurnal – Forest and hunting magazine*, 4, 46–48 [in Ukrainian];
2. *Bondarenko, V. D., Rizun, E. M.* (2016). Aktualni pytannia stanu i vedennia myslyvskoho hospodarstva v Ukraini ta mozhyvi napriamy yikh vyrishennia [Challenges of the Hunting farms Management in Ukraine and possible Solutions]. *Naukovi pratsi Lisivnychoi akademii nauk Ukrainy – Proceedings of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine*, 14, 180–184 [in Ukrainian];
3. *Vdovenko, N., Pavlenko, M.* (2018). Stan ta tendentsii rehuliuвання rozvytku haluzei morskoho hospodarstva ta kruiznogo turizmu [state and trends of regulation of development of sea marine branches and cruise tourism]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economic and management*, 3 (15), 55–62 [in Ukrainian];
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (2018). Vedennia myslyvskoho hospodarstva u 2017 rotsi [Maintenance of hunting economy in 2017]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/sg/lis/opvmg/arch_vmg_u.htm;
5. *Dubovik, I., Shtefan, L.* (2016). Perspektivy rozvitiia okhotnichogo turizma v respublike Belarus [Prospects for the development of hunting tourism in the Republic of Belarus]. *Proceeding from Nauchnoe obosnovanie fizicheskogo vospitaniia, sportivnoi trenirovki i podgotovky kadrov po fizicheskoi kulture, sportu i turizmu. Innovatsionnye tekhnologii v sfere turizma, gostepriimstva, rekreatsii i ekskursovedeniia: materialy XIV Mezhdunar. nauch. ses. po itoham NIR za 2015 hod – The scientific substantiation of physical education, sports training and training in physical education, sports and tourism. Innovative technologies in the field of tourism, hospitality, recreation and excursion studies: materials of the XIV Intern. scientific ses. according to the results of research for 2015 (Minsk, April 21, 2016) (pp. 124–127). Minsk [in Russian];*
6. *Kulchytska, E.* (2014). Mizhnarodni tendentsii rozvytku myslyvskoho turizmu [International trends of hunting tourism development]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Mizhnarodni vidnosyny – Visnyk of the Lviv university. Series international relations*, 34, 151-159 [in Ukrainian];
7. *Kulchytska, E.* (2005). Suchasnyi stan rozvytku myslyvskoho turizmu u Lvivskii oblasti [The current state of development of hunting tourism in Lviv region]. *Visnyk Lvivskoho instytutu ekonomiky i turizmu – Bulletin of the Lviv Institute of Economics and Tourism*, 1, 191–197 [in Ukrainian];
8. *Melnichenko, O., Shvedun, V.* (2017). Features of tourism industry development in Ukraine [Osoblyvosti rozvytku industrii turizmu v Ukraini]. *Kharkiv: NUTSU Publishing House [in Ukrainian];*
9. *Myslyvstvo v tsyfrakh [Hunting in numbers]* (2016). *Lisovyi i myslyvskiyi zhurnal – Forest and hunting magazine*, 3, 30-31 [in Ukrainian];
10. *Muraviov, Yu.* (2004). Normatyvy platy za spetsialne vykorystannia lisovykh myslyvskykh uhid ta fauny yak instrument realizatsii ekolohichnoi polityky [Standards for payment for special use of forest hunting lands and fauna as a tool for implementation of environmental policy]. *Naukovyi visnyk – Scientific Bulletin*, 14.2, 152–157 [in Ukrainian];
11. *Naskovets, M., Khoroshun, N.* (2016). Kompleksnoe razvitie rynku turisticheskikh uslug na osnove formirovaniia instrumentarii integrirovannykh marketingovykh kommunikatsii okhotnichogo khoziaistva gosudarstvennogo lesokhoziaistvennogo uchrezhdeniia [Comprehensive development of the tourist services market based on the formation of tools for integrated marketing communications of the state forestry hunting institution]. *Trudy BHTU – Proceedings of BSU*, 2, 70–74 [in Russian];
12. Pro myslyvske hospodarstvo ta poliuvannia [On Hunting Economy and Shooting]. № 1478-III (on February 22, 2000). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>;
13. Pro turizm [On Tourism]. № 324/95-BP (on September 15, 1995). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
14. *Myronenko, M. O., Sheremet, I. M., Protsiv, O. R., Bashta, A.-T., Delehan, I. V., Vovchenko, V. Yu., Stankevych-Volosianchuk, O. I., Burmas, V. R., Novikov, R. I., Karabchuk, D. Yu.* (2015). Proekt modeli reformuvannia i rozvytku myslyvskoho hospodarstva Ukrainy. Zhovten 2015 [Project of the model of reforming and development of hunting economy of Ukraine. October 2015]. Retrieved

from <https://www.slideshare.net/enpifleg/ss-65435331>; 15. *Protsiv, O.* (2014). Analiz zakonodavchoi bazy myslyvskoho hospodarstva Ukrainy ta obhruntuvannia propozyitsii shchodo yoho pokrashchennia (zvit pidhotovleno ukrainskoiu movoiu z reziume anhliiskoju). Cherven, 2014 [Analysis of the legislative framework of hunting industry of Ukraine and development of improved proposals (report is written in Ukrainian with the executive summary in English). June 2014]. Retrieved from http://library.euneighbours.eu/sites/default/files/analysis_of_the_legislative_framework_of_hunting_industry_of_ukraine_and_development_of_improved_proposals.pdf; 16. *Rizun, E., Bondarenko, V.* (2015). Vykorystannia postiinykh i tymchasovykh muzeinykh ekspozytsii pry pidhotovtsi fakhivtsiv lisovoho i myslyvskoho hospodarstva [The Use of Permanent and Temporary Museum Exhibitions for Forestry Specialist Training]. In I. Zagorodniuk (Ed.) Pryrodnychi muzei: rol v osviti ta nautsi: materialy IV Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii – Natural History Museums: The Role in Education and Science (Proceedings of the IV International Scientific Conference). (Pt. 2, pp. 143-144). Kyiv: National Museum of Natural History, NAS of Ukraine [in Ukrainian]; 17. *Yachniuk, M. O.* (2010). Rozvytok myslyvskoho turyzmu v Chernivets'kii oblasti [Development of hunting tourism in Chernivtsi region]. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu – Scientific herald of Chernivtsi University, 519-520. Geography, 67-69 [in Ukrainian].

УДК: 338.264; 351.71

І.С. Захарін

DOI: 10.36919/2312-7812.1.2020.36

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Наукова праця присвячена висвітленню проблем та перспектив інформатизації державного управління та національного господарства. Показано, що інформатизація дає змогу зменшувати витратність національного господарства, забезпечувати високу ефективність соціального управління, підвищувати економічну мобільність (у тому числі інвестицій, робочої сили, ресурсів та ін.). Згідно авторської позиції, в сучасних умовах інформатизацію слід розглядати не просто, як певну галузь державної політики, або набір заходів, або окремий процес, а як результат економічної діяльності сфери національного господарства, яка здатна задовільнити попит на інформаційні продукти та технології. Вказане відбувається під впливом інноваційних трансформацій. Проаналізовано нормативно-правове та нормативно-технічне забезпечення процесу інформатизації в Україні. Подано оцінку положенням Національної програми інформатизації. Вказано, що задля успішної реалізації політики інформатизації необхідно вирішити проблему створення привабливого інноваційного клімату. Описано проблеми формування привабливого інноваційного клімату в Україні та суперечності організації інноваційного процесу. Подано перелік основних заходів, спрямованих на вирішення завдань поліпшення інноваційного клімату. Обґрунтовано, що загальна модель регулювання має базуватися на розширенні спектру застосування економічних методів стимулювання інноваційної активності у сфері інформатизації, в першу чергу, у пріоритетних сферах та галузях реального сектора економіки. Обґрунтовано пропозицію про доцільність розробки та ухвалення Державної цільової економічної програми інформатизації державного управління та національного господарства на період до 2030 року, в якій слід передбачити конкретні, чіткі та реалістичні механізми активізації економічної діяльності у сфері інформатизації, в тому числі через запровадження механізмів